

NORSK KATOLSK BISPERÅD
LITURGIKOMMISJONEN

HØRINGSKORT
TIL NY NORSK UTGAVE AV
«MISSALE ROMANUM»

Dokument 1.3
KOMMENTAR TIL DEN NYE
«MESSENS ORDNING»
(utarbeidet på grunnlag av behandlingen i kommisjonen)

«Missale Romanum»

«Missale Romanum» er i dag et «bokverk» bestående av flere elementer:

- *Missale Romanum*, hovedboken med de liturgiske ordninger og tekster for feiring av Messen, slik dette er fastlagt av Den apostoliske stol, «nyutformet ifølge dekret fra Det høyhellige økumeniske annet vatikankonsil, promulgert med pave Paul VI's autoritet revidert under pave Johannes Paul II» (i perioden 1969-2002)
- *Missale Romanum – Ordo lectionum Missae* (Missale Romanum – Messens lesningsordning), hovedsakelig oversikt over hvilke bibelske tekster som skal brukes som lesninger, responsoriesalmer og halleluja ved feiring av den enkelte messe (utgitt i 1969, annen utgave i 1981, senere justert noe), som dannet grunnlaget for utarbeidelse av lektionarium (tekstbøker), på latin utgitt i tre bind
- *Graduale Romanum*, bok med melodier til de latinske liturgiske sanger til de enkelte messer, basert på den gamle gregorianske arv
- *Kyriale Romanum*, tilsvarende bok til messens ordinarietiler (som hver har en lang rekke melodialternativer)

På norsk legges det opp til følgende utgivelser:

- *Missale Romanum*, norsk utgave av hovedboken, med norske tilpasninger og tilføyelse av f.eks. norske helgener
- *Lektionarium*, bok med de bibelske tekster til de enkelte messer, fordelt på åtte bind:
  - Bind I: Innledende bemerkninger, søndager, festdager og høytidsdager i kirkeåret
  - Bind II: Hverdager utenom det alminnelige kirkeår
  - Bind III: Hverdager i det alminnelige kirkeår – år A
  - Bind IV: Hverdager i det alminnelige kirkeår – år B
  - Bind V: Helgener
  - Bind VI: Ritualmesser
  - Bind VII: Andre messer, register
  - Dertil et utdrag fra disse bøker, samlet i en egen evangeliebok (Evangeliarium) også til bruk i prosesjoner mv.
- *Norsk Graduale*, med melodier til de norske liturgiske tekster til de enkelte messer (som kommer i tillegg til de «salmer» [hymner] som finnes i bl.a. salmeboken «Lov Herren»)
- *Norsk Kyriale*, tilsvarende bok for messens ordinariet

Det som nå sendes ut på høring er utkast til en del av den norske utgave av hovedboken (*Missale Romanum*), det som kalles «Messens ordning», tidligere kalt «Messens faste deler». Arbeidet med proprietekstene som varierer fra messe til messe, er på gang, men langt fra ferdig. Det samme gjelder arbeidet med de øvrige deler (*lectionarium* osv.).

Et viktig prisippvedtak ble gjort da Norsk Katolsk Bisperåd besluttet å ta i bruk Bibel 2011 (nå med de endringer som kommer i Bibel 2024), forutsatt muligheten til å justere noen tekster ved liturgisk bruk. Bibelselskapet som har opphavsrett til tekstene, har vært svært imøtekommende med å akseptere de ønskede justeringer.

Liturgikommisjonen

Flere dokumenter fra Vatikanet styrer arbeidet med nye liturgiske bøker. De viktigste nyere dokumenter er oversettelsesinstruksjonen *Liturgiam authenticam* (fra 2001) og dekretet *Postquam Summus Pontifex* (fra 2021).

Det formelle ansvar for å approbere liturgiske bøker på norsk ligger hos *Den nordiske bispekonferanse* (NBK). Deretter må bøkene overprøves eller bekreftes i Vatikanet. I praksis er det de norske biskoper (samlet i *Norsk Katolsk Bisperåd* – NKB) som vedtar og fremlegger de norske tekster for NBK. NKB bistås av liturgikommisjonen som følger egne prosedyrer og utarbeider fullstendige forslag

for NKB. Liturgikommisjonen ble opprettet i 2010 av NKB og består i dag av (alle ulønnet for sitt kommisjonsarbeid):

- biskop Bernt Eidsvig Can.Reg., Oslo, *formann*
- mgr. Torbjørn Olsen, Stabekk, *viseformann*
- pastor Frode Eikenes, Eikeli
- pastor Arne Marco Kirsebom, Tromsø
- pater Mirosław Książek MSF, Posnan, Polen
- pastor Ragnar Leer Salvesen, Oslo
- pastor Sigurd Markussen, Arendal
- sr. Ragnhild Marie Bjelland OP, Oslo
- Kristin Heffermehl, Oslo
- Nils Heyerdahl, Oslo
- Heidi Øyma, Oslo
- Knut Ødegård, Molde og Reykjavik, Island
- Olav Rune Ekeland Bastrup, Oslo

Kommisjonens lønnede *sekretær* er diakon Sigurd Hareide, Nøtterøy.

Viktige forkortelser

I de liturgiske bøker brukes fra Vatikanet nå to viktige forkortelser som ikke bør blandes sammen (*Institutio Generalis Missalis Romani*):

IGMR: «Generell orientering om Missale Romanum», slik denne tekst var utformet inntil 2000/2002

IM: «Generell orientering om Missale Romanum», slik denne tekst var utformet fra 2000/2002

Dertil brukes henvisningen:

OM: «Messens ordning» (*Ordo Missæ*), tidl. «Messens faste deler»

OLM: Messens lesningsordning (*Ordo lectionum Missae*)

Økumeniske tekster?

Det har i flere sammenhenger vært løftet frem muligheten av og fordelene ved å ha økumeniske tekster på norsk av felles liturgiske tekster (i utgangspunktet vanligvis på latin) som brukes ofte og av mange kirke- og trossamfunn – så fremt ikke teologiske eller andre saklige grunner skulle tilsi avvikende oversettelser.

Så langt er det knapt tatt noe initiativ for å få til slike felles tekster. Liturgikommisjonen har derfor tatt utgangspunkt i foreliggende «katolske» oversettelser.

Ved de viktigste ledd er i denne kommentar dog tilføyd oversettelsen som brukes av det største ikke-katolske trossamfunn i Norge (Den norske kirke), nærmest til orientering. Samtidig er de formuleringer som avviker fra liturgikommisjonens forslag, markert.

Overskrifter

Noen overskrifter forekommer *som overskrifter* både i «Messens ordning» og i IM, andre kun i IM. Sistnevnte er nedenfor merket med stjerne (*).

Messens enkelte deler *

De singulis Missæ partibus. Overskriften «Messens enkelte deler» er den overskrift som har vært i bruk til nå, IM nr. 46-90 (IGMR nr. 24-57).

Messens ordning

Ordo Missæ ble tidligere oversatt med «Messens faste deler». Den nye oversettelse «Messens ordning» er mer sakssvarende og mer internasjonal.

Innledende riter

Ritus initiales, overskrift som til nå.

Inngang *

Introitus, til nå «inngangsvers», omfatter – foruten eventuell inngangsprosesjon – **enten** en «inngangssang» (*cantus ad introitum*) som består av «inngangsantifon» (*antiphona introitus*), til nå kalt «inngangsvers», og eventuelt «vers» (*versus*), **eller** eventuelt bare en lest «inngangsantifon».

Alteret og det forsamlede folk hilses *

Salutatio altaris et populi congregati, til nå oversatt med «alteret og menigheten hilses».

Botshandling

Actus pœnitentialis, til nå oversatt med «syndsbekjennelse». Dette ord er nå kun beholdt som forklaring i IM 51: «en generell syndsbekjennelse» (*confessio generalis*).

Kyrie eleison *

Kyrie, eleison. Den greske overskrift er beholdt med latinske bokstaver, men komma (,) er tatt bort på norsk.

Gloria in excelsis *

Denne overskrift er beholdt som til nå.

Kollektbønn *

Collecta ble tidligere oversatt med «kirkebønn», noe som antagelig er etterslep fra den førkonsiliære liturgi der leddet het *oratio*, samt forbønnsleddet som het *oratio communis* og som hadde sin motsvarighet i det som den gang i Den norske kirke ble kalt «den alminnelige kirkebønn».

Ordets liturgi

Liturgia verbi, som til nå.

Stillhet *

Silentium, denne overskrift kom inn i 2000/2002.

De bibelske lesninger *

Lectiones biblicæ, til nå «lesningene fra Bibelen»

Responsoriesalme *

Psalmus responsorius, til nå «sanger mellom lesningene» (*cantus inter lectiones occurrentes*), i mange sammenhenger også kalt «mellomsang/-salme». Salmen kan erstattes av et «graduale» (navn, tekst og melodi stort sett fra den førkonsiliære messe, gjengitt i det nyordnede Graduale Romanum).

Akklamasjon før lesningen av Evangeliet *

Acclamatio ante lectionem Evangelii kom inn som overskrift i 2000/2002. Akklamasjonen består det meste av året av «Halleluja» (*alleluia*). Betegnelsen ble for mange år siden av biskopene innført som erstatning fra den tidligere betegnelse «Alleluja». På hebraisk og norsk finnes bokstaven «h» som uttales, men ikke på gresk og latin.

Homilie *

Homilia, til nå oversatt med «prekenen». Ordet «preken» (*predicatio*) er ikke avskaffet, jf. kirkerettens utsagn: «Blant prekenformene inntar homilien den eminente plass, den som er en del av selve liturgien og forbeholdes en prest eller en diakon; under denne må i løpet av kirkeåret troens mysterier og normene for det kristne liv utlegges ut fra den hellige tekst.» (Kan. 767, § 1) I den norske oversettelse av konsilstekstene ble ordet «homilie» brukt flere ganger, f.eks. i SC 24, 52 og 53.

Trosbekjennelse *

Professio fidei, til nå oversatt med «trosbekjennelsen», vil vanligvis ha form av «det nikensk-konstantinopolitanske trossymbol» (*symbolum nicænum-constantinopolitanum*) eller «Den romerske kirkes dåpssymbol, det såkalte apostoliske trossymbol» (*symbolum baptismale Ecclesie Romanæ sic dictum Apostolorum*). Det siste som har vært mest i bruk i protestantiske kirker, har faktisk også vært mulig i Norge til nå, jf. Norsk Missale, s. 484. Universelt ble adgangen til bruk av dette i messen innført ved fornyelsen av Missale Romanum i 2000/2002.

Den universelle forbønn *

Oratio universalis, til nå «forbønnene». Tidligere brukte man mest begrepet «den alminnelige forbønn» (*oratio communis*).

Den eukaristiske liturgi

Liturgia eucharistica ble tidligere oversatt med «Nattverdets liturgi», en oversettelse som nok mer reflekterte luthersk enn katolsk teologi.

Forberedelse av gavene *

Præparatio donorum, som til nå.

Bønn over offergavene *

Oratio super oblata, nytt som overskrift, men ikke som betegnelse på liturgisk ledd.

Den eukaristiske bønn

Prex eucharistica, betegnelse som til nå. Bønnen fantes fra gammelt av i kun én form, tidligere kalt «Den romerske canon», nå kalt «Den romerske kanon» (Eukaristisk bønn I). Ved liturgireformen etter Det annet vaticankonsil kom ytterligere tre bønneformer (Eukaristisk bønn II, III og IV). I 2000/2002 kom dertil seks bønneformer (to for forsoning og fire for spesielle anliggender). De kom inn i missalet som et appendiks. I tillegg kom et par eukaristiske bønner til bruk i barnemesser; men disse er igjen tatt ut av missalet.

Kommunionsritus

Ritus Communions, som til nå.

Herrens bønn *

Oratio dominica, kom som overskrift inn i 2000/2002 på missaleleddet som til nå ble oversatt med «Fadervår».

Fredsritus *

Ritus pacis, nytt som overskrift i 2000/2002.

Brødsbrytelse *

Fractio panis, nytt som overskrift i 2000/2002.

Kommunion *

Communio, nytt som overskrift i 2000/2002. Kommunionen slutter med «bønn etter kommunionen» (*oratio post Communionem*), noe som tidligere ukorrekt ble oversatt med «slutningsbønn», antagelig et etterslep etter en eldre betegnelse *Conclusio* på bønner.

Avslutningsriter

Ritus conclusionis, tidligere oversatt med «avsluttende ritus». Det latinske ord *ritus* kan i nominativ være både entall og flertall. Men bruken i nr. 90 (*ritus*, akkusativ) viser at flertall her er ment. Det har derved sin motsvarighet i de

«innledende riter».

Rubrikker

Det er gjort en god del endringer i de latinske rubrikker; dette er reflektert i den norske oversettelse, men blir bare unntaksvis omtalt nedenfor. Det er også gjort en del endringer i den norske oversettelse uten at den latinske tekst er endret; dette er omtalt i større utstrekning, spesielt første gang en endring forekommer. Mindre språklige endringer (forhåpentligvis språklige forbedringer eller mer konsekvent språkbruk) uten prinsipiell betydning er stort sett ikke omtalt.

«Menigheten» (*populus*) er endret til «folket».

«Ministrantene» (*ministri*) i «Messens ordning» er endret til «medhjelperne». (I ektevigelsesritualet oversettes *ministrans* med «ministrant».)

Ordet «assistenten» (*minister*) i IM (nr. 47, tidligere IGMR 25) er endret til «medhjelperen».

«Inngangssalmen» (*cantus ad introitum*) (jf. Messens ordning nr. 1) er endret til «inngangssangen».

Ordet «celebranten» (*sacerdos*) er endret til «presten».

«Andre melodier finnes i Graduale Romanum og i Norsk Kyriale». Denne formulering er ny på norsk, og finnes heller ikke i den latinske tekst. «Graduale Romanum» sikter til sangboken med melodier for gregoriansk messesang på latin. «Norsk Graduale» og «Norsk Kyriale» sikter til tilsvarende planlagte bøker på norsk.

Rubrikken om at Gloria «synges eller resiteres» (*cantatur vel dicitur*) er endret til «synges eller fremsies». I propriedelen brukes heller formuleringen: «Gloria brukes.»

Betegnelsene «pulten» og «lesepulten» (*ambo*) er endret til «amboen». De liturgiske forskrifter skiller mellom en fast «ambo» og en flyttbar «lesepult» (*pluteus*), jf. IM 260 og 309.

Uttrykket «forsangeren eller kantoren» (*psalmista, seu cantor*) er endret til «forsangeren – det vil si en kantor –», jf. Messens ordning, nr. 11. Jf. også uttrykket «det vil si som salmekantor» i IM 61.

Uttrykket «med lav røst» (*submissa voce*) er endret til «med dempet stemme». Derimot er «stille» (*secreto*) beholdt.

Uttrykket «offertoriesangen» (*cantus ad offertorium*) er beholdt.

«... plasserer ministrantene corporale, purificatorium, kalk og missale på alteret» (*ministri corporale, purificatorium, calicem et missale in altari collocant*) er utvidet til «... plasserer medhjelperne corporale, purificatorium, kalk, palla og missale på alteret» (... *ministri corporale, purificatorium, calicem, pallam et missale super altare collocant*), OM 21. «Palla» er altså kommet inn som nytt uttrykk.

«Celebranten står ved alteret, tar patenaen med brødet, holder den litt hevet over alteret og ...» (*Sacerdos, stans ad altare, accipit patenam cum pane, eamque aliquantum elevatam super altare tenet ...*) er blitt til «presten står ved alteret, tar patenaen med brødet, holder denne med begge hender noe hevet over alteret og sier ...» (*Sacerdos, stans ad altare, accipit patenam cum pane, eamque ambabus manibus aliquantum elevatam super altare tenet ...*), OM 23.

Formuleringen «med utstrakte hender» (*manibus extensis*) er beholdt, men mange ganger omredigert slik at verbet, f.eks. «sier», kommer etter og ikke før formuleringer, for slik å unngå at den oppfattes som en oppfordring til bruk av tegnspråk.

Formuleringen «med høy røst» (*elata voce*) er blitt til «med høy stemme».

Uttrykket «tvetter sine hender» (*lavat manus*) er blitt til «vasker hendene». («Tvetning» er andre steder beholdt som oversettelse av *ablutio*.)

«I aller messer kan celebranten synge ...» (*In omnibus Missis licet sacerdoti celebranti ... cantare*) er blitt til «I alle messer har den celebrerende prest lov til å synge ...»

«Menigheten avslutter bønnen og sier» (*Populus orationem concludit, acclamans*) er blitt «Folket avslutter bønnen med akklamasjonen».

«Deretter tar celebranten hostien, bryter den over patenaen og legger et lite stykke i kalken, idet han sier stille» (*Deinde accipit hostiam eamque super patenam frangit, et particulam immittit in calicem, dicens secreto*) er blitt til «Deretter tar presten hostien, bryter den over patenaen og slipper et lite stykke ned i kalken, idet han sier stille». Oversettelsen «lite» er omstridt i kommisjonen, likeså om det bør hete «legge» eller «slippe».

«Idet celebranten tar Kristi legeme, begynner kommuniionsverset» (*Dum sacerdos sumit Corpus Christi, incipit cantus ad Communionem*) (Messens ordning, nr. 136) er endret til «Mens presten mottar Kristi legeme, istemmes kommuniionsangen» (*Dum sacerdos sumit Corpus Christi, inchoatur cantus ad Communionem*). Det har vært mye frem og tilbake mht. oversettelsen av *sumere* og *consumere*, og også biskopene har vært konsultert. Oversettelsen «fortære» og «konsumere» som var vurdert, ble avvist. I stedet er man endt opp med ordene «motta», «spise» og «drikke», avhengig av kontekst.

«Etter utdelingen av kommunionen renser celebranten, diakonen eller akolytten patenaen over kalken og deretter selve kalken» (*Distributione Communionis expleta, sacerdos vel diaconus vel acolythus purificat patenam super calicem et ipsum calicem*) er blitt til «Når utdelingen av kommunionen er ferdig, purifiserer presten, diakonen eller en akolytt patenaen over kalken og deretter selve kalken» (Messens ordning, nr. 137). Oversettelsen «purifiserer» er omstridt i kommisjonen.

«Om så ønskes, kan en kort stillhet følge. Menigheten kan eventuelt synge en salme eller en lovsang» (*Pro opportunitate sacrum silentium, per aliquod temporis spatium, servari, vel psalmus aut canticum laudis proferri potest*) er blitt til «Om så ønskes, kan man iakttå en kort stillhet, eventuelt kan det synges en salme, annen lovsang eller hymne» (*Pro opportunitate sacrum silentium, per aliquod temporis spatium, servari, vel psalmus aut aliud canticum laudis aut hymnus proferri potest*).

Store bokstaver

Kommisjonen har i utgangspunktet holdt seg til norsk rettskrivning som er svært restriktiv i bruk av stor(-e) forbokstav(-er). Likevel har kommisjonen gått noe lenger enn vanlig på norsk, også på grunnlag av det som kom frem da *Ritual for dåp av barn* var ute på høring. Eksempler på ord som skrives med stor(-e) forbokstav(-er):

- Evangelium
- Eukaristien
- Den Hellige Ånd
- Jomfru Maria
- Guds Mor, Jesu Krsiti Mor

Tekster

Bare de tekster som er endret i forhold til nåværende formuleringer, tas opp,

Noen formuleringer nevnes dog her selv om det kun dreier seg om endringer i tekstene til de eukaritiske bønner (som behandles i egne dokumenter). Når formuleringene tas opp her, skyldes det at endringene i de eukaristiske bønner er av prinsipiell karakter og må sees i sammenheng med formuleringer også utenfor disse bønner. Disse endringer presenteres sist blant tekstene, dvs. etter «Bortsendelse».

Botshandling

«La oss bekjenne våre synder ...» (*Fratres, agnoscamus peccata nostra*) er endret til «Brødre og søstre, la oss bekjenne våre synder ...». Tiltaleformen «brødre og søstre» er altså kommet inn. *Fratres* sikter uten tvil her til begge kjønn, noe som ikke lenger er så klart med «brødre» på norsk. Denne dobling er ellers i liturgien nå blitt vanlig hos oss. Som en kuriositet kan nevnes at man i Missale Nidrosiense brukte formularet *fratres et sorores* ved oppfordringen til bønnen over offergavene (*Orate fratres*).

Formuleringen «så vi verdig kan feire denne hellige handling» (*ut apti simus ad sacra mysteria celebranda*), er endret til «så vi verdig kan feire disse hellige mysterier». Det svarer bedre til den latinske tekst og til oversettelsen til mange andre språk.

Formuleringen «Derfor ber jeg den salige Jomfru Maria» (*Ideo precor beatam Mariam semper Virginem*), er endret til «Derfor ber jeg den salige Maria, alltid jomfru». Derved har man forsøkt å ta vare på helheten i den latinske formulering. Jf. også oversettelsen i annet dokument til Eukaristisk bønn I, nr. 86.

En alternativ oversettelse her vil kanskje kunne vært: «Derfor ber jeg den salige, alltid rene Jomfru Maria».

Høringsorganene bør vurdere hele formuleringen både her og i Eukaristisk bønn I.

«Gud, den Allmektige» (*Deo omnipotenti*) er blitt til «Gud, den allmektige»

Formuleringen «ved min skyld» (*mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa*) er nå oversatt med «ved min skyld, ved min skyld, ved min store skyld». Dette er en viktig korrigerende av en åpenbar og underlig feil i nåværende oversettelse.

Kyrie eleison

Den alternative form «Herre, miskunn deg over oss» er endret til «Herre, miskunn

deg». Dette ledd finnes ikke i den latinske tekst.

Man kan være oppmerksom på at *Den norske kirke* (2011) har disse formuleringer:

Kyrie eleison.
Krisste eleison.
Kyrie eleison.

eller

Kyrie eleison. Gud Fader, miskunne deg (over oss).
Krisste eleison. Herre Krist, miskunne deg (over oss).
Kyrie eleison. Hellig Ånd, miskunne deg (over oss).

Eller

Herre, miskunne deg.
Kristus, miskunne deg.
Herre, miskunne deg.

Gloria in excelsis

De innledende ord lyder på latin:

Glória in excélsis Deo
et in terra pax homínibus bonæ voluntátis.

På norsk er dette oversatt med:

Ære være Gud i det høyeste,
og fred på jorden for mennesker av god vilje.

Denne del av sangen er basert på *Luk 2,14* som er gjengitt slik (en av flere lesemåter på gresk):

Gresk: δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη
ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας.

Vulgata 1592: Gloria in altissimis Deo, et in terram pax hominibus bonae voluntatis.

Neovulgata: Gloria in altissimis Deo,
et super terram pax in hominibus bonae voluntatis.

Bibel 1930: Ære være Gud i det høieste, og fred på jorden, i mennesker hans velbehag!

Gunnes (1968): Ære være Gud i det høye!

Og fred på jorden – blant alle dem hans nåde hviler over!

- Bibel 1978/85: Ære være Gud i det høyeste
og fred på jorden
blant mennesker som har Guds velbehag!
- Bibel 2011: Ære være Gud i det høyeste,
og fred på jorden
blant mennesker Gud har glede i!
- Pollestad (2023): Ære være Gud i det høyeste, og fred på jorden, i mennesker hans glede.
- Bibel 2024: Ære være Gud i det høyeste,
og fred på jorden
blant mennesker Gud har glede i!

Man kan være oppmerksom på at *Den norske kirke* (2011) har disse formuleringer (de viktigste avvik fra den katolske utgave er markert med fet skrift):

Ære være Gud i det høyeste
og fred på jorden blant mennesker **som Gud har glede i.**
Vi **lover** deg, vi **priser** deg, vi **tilber** deg, vi **opphøyer** deg.
Vi **hyller** deg for din store herlighet, **Herre Gud, himmelske konge,**
allmektige Fader.
Herre, **Guds** enbårne Sønn, Jesus Kristus,
Guds Lam som bærer verdens synder, **miskunne** deg over oss. Du som
sitter ved Faderens høyre hånd, hør vår bønn.
For du alene er hellig, du alene er Herren,
du alene er Den høyeste, Jesus Kristus med Den hellige ånd
i Faderens herlighet.

Kommisjonen foreslår her ingen tekstendringer.

De bibelske lesninger utenom Evangeliet
(OM nr. 10 og 12)

«Messens ordning» inneholder ingen detaljer om hvordan lesningene skal innledes. Men fra vedtatt oversettelse av de «innledende bemerkninger» i OLM gjengis:

a) TEKSTANGIVELSE

121. 1) Det skal alltid sies «*Lesning* fra ... bok», eller «*Lesning* fra ... brev», eller «*Lesning* fra det hellige Evangelium», men ikke ...

122. 2) De *navn* som hittil er brukt på *bøkene*, skal fortsatt brukes, med følgende unntak:

a) hvor det er to bøker som har samme navn, skal det sies «Første ... -bok» og «Andre ... -bok» (f.eks. Kongebok og Makkabeerbok), eller «... første brev», «... andre brev»;

b) det navn som i dag er mest brukt, skal anvendes på følgende bøker:

«Første Samuelsbok» og «Andre Samuelsbok» istedenfor «Første Kongebok» og «Andre Kongebok»;

«Første Kongebok» og «Andre Kongebok» istedenfor «Tredje Kongebok» og «Fjerde Kongebok»;

«Første Krønikebok» og «Andre Krønikebok» istedenfor «Første Paralipomenon» og «Andre Paralipomenon»;

«Esras bok» og «Nehemjas bok» istedenfor «Første Esrabok» og «Andre Esrabok»;

c) visdomsbøkene skal skilles fra hverandre ved følgende navn: Jobs bok, Ordspråkernes bok (*Liber proverbiorum*), Forkynnerens (*Ecclesiastes* eller Kohelets bok), Høysangen (*Canticum Cantorum*), Visdommens bok (*Liber Sapientiae*) og *Ecclesiasticus* eller Siraks bok;

d) for bøkene som i Neovulgata-utgaven regnes blant profetene, skal det hete: «Lesning fra Jesajaboken, Jeremiaboken, Baruks bok», og «Lesning fra Esekiels, Daniels, Hoseas ... Malakis profetier». Det gjelder også for de bøker som av noen ikke anses som egentlig profetiske.

e) det skal hete «Klagesangene» og «Brevet til hebreerne» uten å nevne Jeremia eller Paulus.

122.1 På norsk brukes de samme betegnelser som i den brukte norske bibeloversettelse, f.eks. «Lesning fra Første Mosebok», dog med følgende unntak: *Josva*, *Dommerne*, *Rut*, *Esra*, *Nehemja*, *Tobit*, *Judit*, *Ester*, *Job*, *Forkynneren*, *Visdommen*, *Sirak* og *Baruk* settes i genitiv og får tilføyd ordet «bok». *Salomos ordspråk* blir kun hetende «Ordspråkene». *Jesaja*, *Jeremia*, *Esekiel*, *Daniel*, *Hosea*, *Joel*, *Amos*, *Obadja*, *Jona*, *Mika*, *Nahum*, *Habakkuk*, *Sefanja*, *Haggai*, *Sakarja* og *Malaki* får tilføyd det innledende ord «profeten». *Evangeliet etter Matteus*, *Markus*, *Lukas* og *Johannes* betegnes som «det hellige Evangelium etter ...». *Paulus'*, *Jakobs*, *Peters*, *Johannes'* og *Judas'* [første, andre, tredje] brev får tilføyd det innledende ord «apostelen». Likeledes blir *Johannes' åpenbaring* hetende «apostelen Johannes' åpenbaring».

b) OVERSKRIFTENE

123. Overskriften (*titulus*) til de enkelte tekstene er omhyggelig utvalgt (for det meste med ord fra selve teksten), for at lesningens spesielle tema skal bli angitt. Hvor det er nødvendig, må man ut fra overskriften tydelig vise sammenhengen mellom lesningene i samme messe.

c) BEGYNNELSESORDENE

124. «Begynnelsesordene» (*incipit*), inneholder de vanlige introduksjonene: «På den tid» (*In illo tempore*), «I de dager» (*In diebus illis*), «Brødre og søstre» (*Fratres*), «Mine kjære» (*Carissimi*), «Min kjære ...» (*Carissime*), «Så sier Herren» (*Haec dicit Dominus*). Men de utelates når det i selve teksten er tilstrekkelig angivelse av tid eller personer, eller når slike ord ikke passer med tekstens karakter. For de forskjellige folks språk kan slike formuleringer byttes eller utelates ved dekret fra kompetente myndigheter.

Etter disse ord anføres lesningens egen begynnelse (*initium lectionis*). I den grad det er nødvendig for å forstå teksten når den er atskilt fra sin sammenheng, kan noen ord sløyfes

eller tilføyes. Det gis også nødvendige angivelser når teksten ikke består av vers i sammenheng og dette har medført forandringer i ordlyden.

I forhold til nåværende ordning innebærer dette først og fremst at man ikke skal innlede lesningene ved å si «Første lesning står skrevet hos/i ...» og «Annen lesning står skrevet hos/i ...», men kun «Lesning fra ...» Dette svarer bedre til den latinske tekst der det heter «*Lectio libri ...*» og «*Lectio Epistolae*», noe som også er fulgt på de fleste andre språk.

Lesningene avsluttes som til nå med «Slik lyder Herrens ord.» (*Verbum Domini.*) Svaret blir også som til nå: «Gud være lovet.» (*Deo gratias.*)

Responsoriesalmen

«Messens ordning» gir en svært kortfattet instruksjon om responsoriesalmen (nr. 15). Mer omfattende instruksjoner finnes i IM nr. 61 og i de innledende bemerkninger til OLM (nr. 19-22). Viktig er muligheten til å synge eller lese salmen både med og uten (gjentagelse av) omkvedet (etter hvert vers). Meningen er at det på norsk skal fremgå av lektionariet ved at henvisning til å synge omkvedet settes i parentes etter de ulike vers, unntatt etter siste vers.

«Det er på ingen måte i orden at ... responsoriesalmen som inneholder Guds ord, byttes ut med andre ikke-bibelske tekster.» (IM 57) Man kan altså ikke synge en hymne (vanlig salme fra «Lov Herren») i stedet for den foreskrevne responsoriesalme. Derimot er det anledning til å synge vedkommende (latinske) gregorianske gradualeresponsorium (*Responsorium Graduale*), hallelujavers (*versus ad Alleluia*) og siste traktusvers (*versus Tractus*) fra Graduale Romanum (jf. *Messens sangordning*, nr. 5). Det er meningen at responsoriesalmene skal finnes i lektionariet og mange av dem også i Norsk Graduale. Derimot vil man måtte ty til andre bøker for å finne de gregorianske gradualeresponsorier mv.

Før Evangeliet

Diakonens henvendelse til presten med ordene «Herre, velsign meg» (*Iube, domne, benedicere*) er blitt til «Jeg ber om velsignelse». Dette fungerer nok bedre på norsk enn den mer ordrette oversettelse. I tillegg må man merke seg at *domne* (vokativ av *domnus*) ikke er identisk med *dominus*, dvs. «herre», men vel heller bør oversettes med noe slikt som «drott», hvilket her ville være umulig.

«På dine leber» (*in labiis tuis*) er endret til «på dine lepper», noe som vel i dag må

være den mest riktige norske form.

Evangelium

«Dette hellige Evangelium står skrevet hos evangelisten N.» (*Lectio sancti Evangelii secundum N.*) er endret til «Lesning fra det hellige Evangelium etter N.» Den gamle form går muligens tilbake til den form som i sin tid ble brukt i Den norske kirke. Den nye form svarer bedre både til den latinske tekst og til oversettelsen til en rekke andre språk. Formen er allerede innført i ritualet for dåp av barn, og slik alt godkjent av Vatikanet. Den er også tatt i bruk i de andre bøker som er under forberedelse.

Svaret før evangelielesningen blir som til nå: «Ære være deg, Herre.» (*Gloria tibi, Domine.*)

Evangelielesningen slutter som til nå med: «Slik lyder Herrens ord.» (*Verbum Domini.*) Folkets svar blir også som til nå: «Lovet være du, Kristus.» (*Laus tibi, Christe.*)

Trosbekjennelse

Det er gjort endringer i linjeskiftene slik at det er kommet inn flere linjeskift. Ellers er etablert språkbruk med ett unntak beholdt, også om oversettelsen over alt ikke stemmer godt med den originale tekst. Nevnte unntak gjelder dette ledd:

<i>Norsk Missale 1982</i>	<i>Original latinsk tekst</i>	<i>Kommisjonens forslag</i>
For oss mennesker og for vår frelses skyld steg han ned fra himmelen. Han er blitt kjød ved Den Hellige Ånd av Jomfru Maria, og er blitt menneske.	Qui propter nos hómines et propter nostram salútem descéndit de cælis. Et incarnátus est de Spíritu Sancto ex María Vírgine, et homo factus est	For oss mennesker og for vår frelses skyld steg han ned fra himmelen. Han er blitt kjøtt ved Den Hellige Ånd av Jomfru Maria, og er blitt menneske.

Den tradisjonelle formen er «Han er blitt kjød». Etymologisk er det ikke noe uenighet om at «kjøtt» er den nåtidige vanlige form av ordet som tidligere het «kjød», og før det «kød». Samtidig blir det hevdet at ordet «kjød» favner videre (kan også sikte til mennesket som såden, men vilje og følelser, ikke bare materie) enn ordet «kjøtt», og det i likhet med det greske ord σὰρξ som her ligger bak. Det kan derfor være gunstig å utnytte den språklige situasjon med differensiert bruk av de to formene «kjød» og «kjøtt». For overgang til «kjøtt» blir det pekt på det

revolusjonerende ved inkarnasjonen og faren for å skjule det ved ved bruk av spesialordet «kjød». Omskrivning til «menneske av kjøtt og blod», slik formuleringen er i Den norske kirke, vant ikke gehør.

Man bør være oppmerksom på utfordringen med tilsvarende i oversettelsen av *Joh 1,14*:

- Greskt tekst: Καὶ ὁ λόγος **σὰρξ** ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.
- Neovulgata: Et Verbum **caro** factum est et habitavit in nobis; et vidimus gloriam eius, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis.
- Bibel 1930: Og Ordet blev **kjød** og tok bolig iblandt oss, og vi så hans herlighet - en herlighet som den en enbåren sønn har fra sin far - full av nåde og sannhet.
- Gunnes 1968: Og Ordet ble **menneske av kjøtt og blod**, og oppslo sin bolig blant oss. Hans guddomsglans har vi sett – en herlighet som en enbåren Sønn, kommet fra Faderen og fylt av hans nåde og sannhet.
- Bibel 1978/85: Og Ordet ble **menneske** og tok bolig iblant oss, og vi så hans herlighet, den herlighet som den enbårne Sønn har fra sin Far, full av nåde og sannhet.
- Bibel 2011: Og Ordet ble **menneske**
og tok bolig iblant oss,
og vi så hans herlighet,
en herlighet som den enbårne Sønn
har fra sin Far,
full av nåde og sannhet.
- Bibel 2024: Og Ordet ble **kjøtt**
og tok bolig iblant oss,
og vi så hans herlighet,
en herlighet som den enbårne
har fra sin Far,
full av nåde og sannhet.

Ved behandlingen i juni 2023 (da antall tilstedeværende kommisjonsmedlemmer var redusert til 7), stemte 5 for «kjøtt» mens 2 var avholdende. Kommisjonen foreslår derfor endring i trosbekjennelsen til «Han er blitt kjøtt».

Det ville muligens vært korrekt å endre «Han ble korsfestet for oss, pint under Pontius Pilatus og gravlagt (*crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato; passus et sepultus es*) til «han ble korsfestet for oss under Pontius Pilatus, led og ble gravlagt», men det er ikke gjort. Et tilsvarende forsøk på å «forbedre» oversettelsen av begge trosbekjennelsene under forberedelsen av ritualet for dåp av barn ble oppgitt.

Man kan være oppmerksom på at *Den norske kirke* (2011) har disse formuleringer (med en inkarnasjonsformulering som svarer til Gunnes' oversettelse av Joh 1,14) (de viktigste avvik fra den katolske utgave er markert med fet skrift):

Vi tror på én Gud,
 den allmektige **Far**,
 som har skapt himmel og jord,
alt synlig og **usynlig**.
 Vi tror på én Herre, Jesus Kristus,
 Guds enbårne Sønn,
 født av Faderen **før alle tider**,
 Gud av Gud, lys av lys,
 sann Gud av **sann** Gud,
 født, ikke skapt,
 av samme vesen som Faderen.
 Ved ham er alt blitt skapt.
 For oss mennesker og **til** vår frelse
 steg han ned fra himmelen,
og ved Den hellige ånd **og** av jomfru Maria
ble han menneske **av kjøtt og blod**.
 Han ble korsfestet for **oss under** Pontius Pilatus,
led og ble **begravet**,
oppstod den tredje dag etter Skriftene
 og fór opp til himmelen,
sitter ved Faderens høyre hånd,
skal komme igjen i herlighet
for å dømme levende og døde,
og hans rike skal **være uten** ende.
 Vi tror på Den hellige ånd,
 som er Herre og **gjør levende**,
 som utgår fra Faderen og Sønnen,
 tilbes og **æres sammen** med Faderen og Sønnen,
 og som har talt **gjennom** profetene.
 Vi tror på én hellig, **allmenn** og apostolisk kirke.
 Vi bekjenner én dåp til syndenes forlatelse
og venter de dødes oppstandelse
 og **et liv i den kommende verden**.
 Amen.

Forberedelse av gavene

Messens ordning, nr. 28:

Til nå:

Herre, tvett meg ren for urett,
 og rens meg fra synd.

Latin:

*Lava me, Domine, ab iniquitate mea,
et a peccato meo munda me.*

Formuleringen stammer fra Sal 51,4 som lyder i Neovulgata:

*Amplius lava me ab iniquitate mea
et a peccato meo munda me.*

Bibel 2011 har denne oversettelse:

Vask meg ren for skyld
og rens meg for min synd!

Ut fra dette er vi endt opp med oversettelsen:

**Herre, vask meg ren for skyld,
og rens meg fra min synd!**

(Ordet «tvetning» er beholdt i annen sammenheng for oversettelse av *ablutio*.)

Messens ordning, nr. 29:

Oppfordringen til folket lyder nå:

La oss be til Gud, Den Allmektige,
at han vil motta sin Kirkes offer av våre hender.

Dette skal gjengi den latinske tekst:

*Orate, fratres:
ut meum ac vestrum sacrificium
acceptabile fiat apud Deum Patrem omnipotentem.*

I et forsøk på å komme nærmere den originale tekst er dette endret til:

**Be, brødre og søstre,
om at mitt og deres offer
må bli tatt imot av Gud, den allmektige Fader.**

Svaret lyder nå:

Til lov og ære for sitt navn og til hele verdens frelse.

Latin:

*Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis
ad laudem et gloriam nominis sui,
ad utilitatem quoque nostram
totiusque Ecclesia sua sancta.*

I et forsøk på å komme nærmere den originale tekst er dette endret til (også ved bruk av konjunktiv):

**Herren ta imot dette offer fra dine hender,
til lov og ære for sitt navn,
og til gagn for oss
og hele hans hellige Kirke.**

Prefasjonsdialog

<p>☩. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.</p>	<p>☩. Herren være med dere. R. Og med din ånd.</p>
<p>☩. Sursum corda. R. Habemus ad Dominum.</p>	<p>☩. Løft deres hjerter. R. Vi løfter våre hjerter til Herren.</p>
<p>☩. Gratias agamus Domino Deo nostro. R. Dignum et iustum est.</p>	<p>☩. La oss takke Herren, vår Gud. R. Det er verdig og rett.</p>

Denne formulering er i Norge økumenisk, for så vidt som den også brukes i Den norske kirke, med unntak av «Og med din ånd», som ved liturgireformen der på 1970-tallet ble til «Og med deg være Herren.»

Det innledende utsagn er bibelsk, jf.:

Rut 2,4:

Neovulgata: «Dominus vobiscum.»
Bibel 2011: «Herren være med dere!»

2 Krøn 15,2:

Neovulgata: «Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo.»
Bibel 2011: «Herren er med dere hvis dere er med ham.»

Num 14,42:

Neovulgata: «Nolite ascendere, non enim est Dominus vobiscum, ne corruatis coram inimicis vestris!»
Bibel 2011: «Gå ikke opp dit, for Herren er ikke midt iblant dere. Dere vil bare bli slått av fienden.»

Selv om man kan spørre om det heller burde lyde «Herren er med dere», taler nok både etablert språkbruk og økumenisk praksis for å beholde nåværende konjunktiviske formulering.

Svaret «Og med din ånd», som jo også forekommer i andre sammenhenger, f.eks. i *Exsultet*, er forbeholdt prester og diakoner. «Ånd» (*spiritus*) sikter her antagelig til den åndsgave som ble gitt i ordinasjonen, jf. 1 Tim 4,14:

- Neovulgta: Noli neglegere donationem, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii.
 Bibel 2011: Forsøm ikke den nådegaven du har, den du fikk på grunnlag av profetiske ord da eldsterådet la sine hender på deg.

Derfor er det intet som her tilsier at det bør endres til «Og med deg være Herren», jf. tidligere engelsk oversettelse. Kommisjonen har her ikke funnet noen grunn til å «gi etter» av økumeniske hensyn. Jf. også oversettelsesinstruksjonen *Liturgiam authenticam*, nr. 56:

Visse uttrykk som hører til hele eller en stor del av den gamle Kirkes skatt, og andre som er blitt tilføyd den menneskelige åndsarv, må når det lar seg gjøre, iakttas ordrett ved oversettelsen, slik som ordene ved folkets svar *Et cum spiritu tuo* eller uttrykksmåten *mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa* under botshandlingen i «Messens ordning».

«Løft deres hjerter», burde kanskje mer korrekt vært oversatt med «Hjertene oppad». Likeså burde kanskje «Vi løfter våre hjerter til Herren», vært oversatt med «Vi har dem hos Herren». Men også her har både etablert språkbruk og økumenisk praksis talt for å beholde nåværende formulering.

Prefasjonene

Oversettelse av selve prefasjonstekstene er ennå ikke utarbeidet.

I forbindelse med behandlingen av Eukaristisk bønn II (som har egen prefasjon) ble det besluttet å endre to formuleringer som også får følger for andre prefasjonsoversettelser.

For det første gjelder det formuleringen «I sannhet, det er verdig og rett, vår skyldighet og vår frelse, ...» (*Vere dignum et iustum est, aquum et salutare, ...*) som er endret til «I sannhet verdig og rett er det, vår skyldighet og vår frelse, ...». Denne formulering synes språklig bedre. (I påskelovsangen er det slik, bortsett fra at det står et komma [,] etter «I sannhet».)

For det annet gjelder det formuleringen «alltid og alle vegne» (*semper et ubique*), som er endret til «alltid og over alt». Den nye formulering ligger nok nærmere nåtidig språkførsel. Den aktuelle prefasjon får denne innledning og avslutning:

<i>Norsk Missale 1982</i>	<i>Original latinsk tekst</i>	<i>Kommisjonens forslag</i>
I sannhet, <u>det er verdig og rett</u> , vår skyldighet og vår frelse, at vi alltid og <u>alle vegne</u> takker deg, hellige <u>Fader</u> , ...	Vere <u>dignum et iustum est</u> , aquum et salutare, nos tibi, sancte <u>Pater</u> , semper et <u>ubique</u> gratias agere ...	I sannhet <u>verdig og rett er det</u> , vår skyldighet og vår frelse, at vi alltid og <u>over alt</u> takker deg, hellige <u>Far</u> , ...
Med engler og alle hellige forkynner vi derfor din herlighet og roper med én røst:	Et ideo cum Angelis et omnibus Sanctis gloriam tuam pradicamus, una voce dicentes:	Med engler og alle hellige forkynner vi derfor din herlighet og roper med én røst:

Man kan være oppmerksom på at *Den norske kirke* (2011) har f.eks. denne mulige formulering i «treenighetstiden»:

I sannhet verdig og rett er **det at** vi alltid og **alle steder** takker deg, **allmektige Gud, evige** Far, ved Jesus Kristus, vår Herre, han som du sendte til frelse for verden, for at vi ved hans død skulle få tilgivelse for syndene og ved hans oppstandelse vinne det evige liv. Ved ham lovsynger englene din herlighet, og din menighet i himmelen og på jorden priser ditt navn med samstemmig jubel. **Med dem vil også vi forene våre røster og tilbedende synge:**

Sanctus

Leddets bygger bl.a. på Matt 21,9 som i *Bibel 2011* lyder:

Og mengden som gikk foran, og de som fulgte etter, ropte:
Hosianna, Davids sønn!
Velsignet er han som kommer i Herrens navn!
Hosianna i det høyeste!

Jf. samme formuleringen i Neovulgata:

Turbae autem, quae praecedebant eum et quae sequebantur, clamabant dicentes: "Hosanna filio David! Benedictus, qui venit in nomine Domini! Hosanna in altissimis! "

Den latinske form *hosanna* kommer fra den greske form er *ὡσαννά* (hōsanná). Den er en språklig tilpasning av den hebraiske form *הוֹשִׁיעָה נָא* (hōšî' â nā). Å uttale dette på norsk med «i» er uproblematisk (vel annerledes på gresk og latin?). Man kommer nærmest opp til de opprinnelige ord ved å føye inn en «i» i «hosanna». Også økumenisk sideblikk i Norge har tilsagt en slik endring.

Ut fra dette er «Hosanna» (*Hosanna*) er på norsk endret til «Hosianna», i samsvar

med norsk bibelspråk.

Ellers bygger leddet *Sanctus* på Jes 6,3 som i *Bibel 2011* lyder:

Hellig, hellig, hellig er Herren Sebaot.
Hele jorden er full av hans herlighet.

Jf. formuleringen i Neovulgata:

Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus exercituum;
plena est omnis terra gloria eius.

Det kan se ut som om Bibel 2011 bruker oversettelsen «Sebato» i Salmenes bok og i Jes 7, mens oversettelsen «hærskarenes Gud» ellers brukes.

I *Te Deum* som forekommer i tidebønsliturgien (lesningssofficiet) og som finnes i salmeboken (LH 278 og 279), brukes uttrykket «Sebaot» både på latin og norsk, slik at man her får disse formuleringer:

<p>Tibi omnes ángeli,* tibi cæli et univérsæ potestátés: tibi chérubim et séraphim* incessábili voce proclámant: Sanctus,* Sanctus,* Sanctus* Dóminus Deus Sábaoth.</p>	<p>... * Deg lover alle engler. Deg bekjenner himlene og alle makter. * Deg ærer kjerubim og serafim, og med uopphørlig røst de roper: * Hellig! Hellig! Hellig! Herre Gud Sebaot!</p>
---	--

Man kan være oppmerksom på at *Den norske kirke* (2011) har disse formuleringer (de viktigste avvik fra den katolske utgave er markert med fet skrift):

Hellig, hellig, hellig er Herren **Sebaot**.
All jorden er **full** av din herlighet.
Hosianna i det **høyeste**.
Velsignet være han som kommer i
Herrens navn. Hosianna i det **høyeste**.

Det har vært omstridt i kommisjonen hvorvidt «hærskarenes Gud» her bør endres til «Gud Sebaot», men flertallet har landet på at man holder fast på «hærskarenes Gud».

Kommisjonen foreslår her ingen tekstendringer ut over det som er nevnt ovenfor om endring fra «Hosanna» til «Hosianna».

Man får derved disse formuleringer på latin og norsk:

<p>Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.</p>	<p>Hellig, hellig, hellig er Herren, hærskarenes Gud.</p>
--	---

Pleni sunt cali et terra gloria tua. Hosanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in excelsis.	Himlene og jorden er fulle av din herlighet. Hosianna i det høye! Velsignet være han som kommer i Herrens navn. Hosianna i det høye!
--	---

De eukaristiske bønner

Alle formuleringer knyttet til de eukaristiske bønner tas opp i særskilte dokumenter.

Herrens bønn

Det har vært drøftet om hvorvidt oversettelsen av Herrens bønn (Fader vår ...) bør endres. Saken var også oppe da forslaget til ritual for dåp av barn var ute på høring. Det har vært nokså bred enighet om å beholde det tradisjonelle «Fader vår ...». Det har knapt vært noe interesse for nye innledningsord som «Vår Far ...». Men man har vært inne på om formen «helliget vorde» burde endres til «helliget være». Man har argumentert med at «vorde» er blitt fullstendig arkaisk på norsk. Til det har det vært svart at former som «vordende brud», «vordende prest» er levende i språket. Dertil har det vært spurt om den faktiske betydning av ordene «vorde» og «være». Mer prinsipielt har mange uttrykt skepsis til ofte å endre så kjente bønner som Herrens bønn. Gunnes' oversettelse (som ellers har vært i liturgisk bruk i lang tid) har mht. Herrens bønn ikke vakt noe forståelse: «La ditt navn lyse blant oss.» Kommisjonen har kommet til at det ikke bør gjøres endringer i Herrens bønn.

Agnus Dei

Leddets *Agnus Dei* er basert på Joh 1,29 som i lyder i:

Neovulgata: Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.

Bibel 2011:   Se, Guds lam, som bærer bort verdens synd!

Bibel 1930:   Se der Guds lam, som bærer verdens synd!

Det latinske ord *tollit* gjengir det greske uttrykk *ὁ ἀῖρων*, som brukes i Bibelen med ulike betydninger.

Liturgien har følgende formulering på latin:

Latin: Agnus Dei, qui tollis peccata mundi: miserere nobis.

Norsk til nå: Guds lam, som tar bort verdens synder,
miskunn deg over oss.

Formuleringen gjennfinnes ikke bare i *Gloria* (se ovenfor), men går igjen i det neste ledd som lyder:

Latin: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.
Beati qui ad cenam Agni vocati sunt.

Norsk til nå: Se Guds lam,
se ham som tar bort verdens synder.
Salige er de som er kalt til Lammets bord.

Det har vært omstridt i kommisjonen hvorvidt oversettelsen av *tollit* (her og andre steder) bør endres fra «tar bort» til «bærer».

Man kan være oppmerksom på at *Den norske kirke* (2011) har disse formuleringer (de viktigste avvik fra den katolske utgave er markert med fet skrift):

Du Guds Lam, som **bærer** verdens synder, **miskunne** deg over oss.
Du Guds Lam, som **bærer** verdens synder, **miskunne** deg over oss.
Du Guds Lam, som **bærer** verdens synder, gi oss din fred.

Kommisjonen foreslår her ingen tekstendringer.

Velsignelsen

Til nå:
Den allmektige Gud,
Faderen og Sønnen + og Den Hellige Ånd,
velsigne dere alle.

Latin:
*Benedicat vos omnipotens Deus,
Pater, et Filius, + et Spiritus Sanctus.*

Ny form:
**Den allmektige Gud velsigne dere,
Faderen og Sønnen + og Den Hellige Ånd.**

Denne form er alt tatt inn i forslaget til ritual for feiring av ektevigsel. Rekkefølgen brukes på omtrent alle språk unntatt norsk og dansk. Det dramturgiske kommer klarer frem når velsignelsen ender med korstegn og nevning av Den Treenige Gud. I nokså mange tilfeller utvides velsignelsen med tilleggsuttrykk. Dette vil mye enklere kunne ivaretas ved den nye form.

Rent teoretisk kan man vel spørre om «Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd» nå vil kunne oppfattes som apposisjon til «dere», slik at velsignelsen blir rettet mot Gud og ikke mot folket. Konteksten, henvendelsen til folket og korsets tegn vil i seg selv dog vanskeliggjøre en slik mistolkning. Dertil kommer at skulle Den treenige Gud her vært apposisjon til «dere», ville man trenge tiltaleform, noe som ville medført ubestemt nevning, altså «Fader og Sønn og Hellig Ånd». Bruken av bestemt form (Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd) gjør det umulig å forstå dette som annet enn apposisjon til «Den allmektige Gud».

Bortsendelse

Formuleringen «Messen er til ende. Gå med fred.» (*Ite, missa est.*) er beholdt, til tross for at den nok er en sterk omskrivning av den originale latinske tekst (som dessuten er vanskelig å forstå). Denne form er etablert på norsk, og det er vanskelig å finne noe bedre form.

Den *norske* oversettelsen har (i forsøk på å finne en bedre oversettelse av *Ite, missa est*) i tillegg denne formuleringen:

Gå, messen er til ende.

Man må merke seg at det er kommet flere nye alternative bortsendelsesformer, jf. OM nr. 144.

I hu

Noen steder *i eukaristibønnene* har rettskrivningen «ihu» vært brukt, andre steder «i hu». Generelt gjennomføres nå skrivemåten «i hu».

Himmelfart

«Himmelferd» (*ascensionis*) er ulike steder *i eukaristibønnene* endret til «himmelfart», slik betegnelsen er på den liturgiske dag.

Samtidig må man dog være oppmerksom på at det i trosbekjennelsene brukes uttrykk som «før ned til dødsriket» og «før opp til himmelen».

Endringen er omstridt i kommisjonen.

«Henne» om Kirken

I samsvar med tidligere prinsippvedtak er *i eukaristibønnene* «den» om Kirken et par ganger i eukaristibønnene erstattet med «henne». Men endringen har konsekvens langt ut over disse bønner. Endringen er svært omstridt i kommisjonen, og den har alt påkalt stor oppmerksomhet langt utenfor kommisjonen.

Det er viktig at høringsinstansene går inn på denne problematikk og kommer med mest mulig begrunnede kommentarer. Striden står vel i prinsippet mellom p.d.e.s. etablert språkbruk på norsk og p.d.a.s. en teologisk forståelse av Kirken som gjør den til en «kvinnelig person» (enten forstått rent metaforisk, poetisk, eller mer absolutt ved vektlegging av den bibelske brudemystikktenkning). Problemene løses neppe, men blir enda mer utfordrende når man leser Vatikanets oversettelsesinstruksjon «Liturgiam authenticam» (fra 2001), nr. 31, d, der det heter:

31. Singillatim: consilia systematice suscepta confugiendi ad improvidas solutiones sunt vitanda, sicut substitutio inconsiderata vocabulorum, commutatio a numero singulari ad pluralem, unice vocis significationem collectivam exprimentis fractio in partes masculinam et femininam, aut inductio vocabulorum impersonalium vel abstractorum, quae omnia efficere possunt, ne proferatur idem sensus plenus alicuius verbi aut locutionis textus originalis. Huiusmodi solutiones periculum afferunt difficultates theologicas et anthropologicas in translationem inducendi. Hae sunt aliae normae peculiares:

d) Quantum fieri potest in certa aliqua lingua populari, usus pronominis feminini potius quam neutri servandus est, si ad Ecclesiam refertur.

På *norsk* er teksten oversatt slik:

31. Til enkeltheter: Systematisk oppstilte planer der man tar sin tilflukt til uforberedte løsninger, må unngås, som overilt utskifting av uttrykk, omskrivning fra entall til flertall, oppspalting av enhetlig terminologi med kollektiv betydning i en maskulin og en feminin del, og innføring av upersonlige eller abstrakte uttrykk. Alt dette kan bevirke at den fulle mening ved et ord eller en talemåte i originalteksten ikke kommer frem. Denne type løsninger medfører fare for at teologiske og antropologiske vanskeligheter føres inn i oversettelsen. Andre særskilte normer er disse:

d) Når det på en bestemt målform for et folk lar seg gjøre, må bruken av feminint pronomen heller enn nøytrum bibeholdes dersom det refererer seg til Kirken.

På *engelsk* er teksten oversatt slik:

31. In particular: to be avoided is the systematic resort to imprudent solutions such as a mechanical substitution of words, the transition from the singular to the plural, the splitting of a unitary collective term into masculine and feminine parts, or the introduction of

impersonal or abstract words, all of which may impede the communication of the true and integral sense of a word or an expression in the original text. Such measures introduce theological and anthropological problems into the translation. Some particular norms are the following:

d) Insofar as possible in a given vernacular language, the use of the feminine pronoun, rather than the neuter, is to be maintained in referring to the Church.

På polsk er teksten oversatt slik:

31. W szczególności: należy unikać systematycznie podejmowanych zamysłów uciekania się do nierozsądnych rozwiązań, jak nieprzemyślane zastępowanie wyrazów, zamiana liczby pojedynczej na mnogą, dzielenie jednego wyrazu określającego znaczenie kolektywne na części męską i żeńską, albo wprowadzanie nieosobowych lub abstrakcyjnych wyrazów, które mogą sprawić, że nie zostanie wyrażony ten sam pełny sens jakiegoś słowa lub powiedzenia tekstu oryginalnego. Takie rozwiązania stwarzają niebezpieczeństwo wprowadzenia do przekładu trudności teologicznych i antropologicznych.

Inne normy szczegółowe:

d) Jeśli to możliwe w jakimś określonym języku narodowym, należy zachować raczej użycie zaimka w rodzaju żeńskim a nie nijakim, gdy odnosi się on do Kościoła.

Spørsmålet er ikke bare hvilken betydning teksten i *Liturgiam authenticam* har for vår oversettelse, men enda mer hvilken status denne instruksjon i dag (2023) har i Vatikanet?

I kommisjonen har man nok vært åpne for at både «den» og «henne» kan brukes om Kirken. Men konflikten har gått på hva som skal være «normalformen», og hva som skal være «unntaksformen».

Norske/latinske tekster

I kommisjonens vedtak er det føyd inn alternative tekster på latin (etter de norske tekstene) disse steder:

- Gloria in excelsis
- Det nikensk-konstantinopolitanske trossymbol
- Den romerske kirkes dåpssymbol, det såkalte apostoliske trossymbol
- Sanctus
- Herrens bønn (Fader vår)
- Agnus Dei

Det er omstridt i kommisjonen hvorvidt det er heldig å legge disse latinske tekster midt inne i den fortløpende «Messens ordning», eller om de bør plasseres for seg selv etter «Messens ordning» (som til nå), eventuelt (der?) i to spalter med latinsk og norsk tekst parallelt.

Melodier

I samsvar med det nye latinske missale har følgende ledd fått inn **melodier på norsk**, slik at leddet først står oppført med melodi, og så med ren tekst:

- «I Faderens og Sønnens ...»
- Salutatio (Vår Herre Jesu Kristi ...), samtlige alternativer
- Botshandlingen, samtlige alternativer
- Prefasjonsdialogen
- Herrens bønn (Fader vår)
- Fredsbønnen med påfølgende ledd
- Velsignelsene
- Bortsendelsen

Kyrie eleison er også ført opp med noter

Det har vært omstridt i kommisjonen om hvorvidt disse ledd bør ha noter i selve «Messens ordning» og da med ulike melodier til latinske *eller* norske tekster. (Det er her bare aktuelt å trykke de deler av melodiene som presten trenger for å utføre sin del av sangene.) Noen har ønsket at de samme melodier med latinske tekster skal trykkes i den norske utgave av Missale Romanum som i den latinske utgave av dette. Andre har ønsket at de mest kjente melodier til de norske tekster skal trykkes i den norske utgave av Missale Romanum. Noen har også hevdet at man i den norske utgave (til forskjell fra i den latinske utgave) kan sløyfe melodiene siden disse finnes i salmeboken «Lov Herren».

I høringsdokumentet til «Messens ordning» er samtlige melodier sløyfet, dels fordi trykking av disse her kunne skape mer uklarhet enn klarhet, og dels fordi spørsmålet fremdeles er nokså uløst.

Man kan gjerne kommentere hvilke notebehov som finnes i missalet.